

Tadeusz Bielous

Publicystyka zachodnioniemiecka na temat aktualnych przemian w dziedzinie prawa w Polsce

Palestra 1/4, 81-84

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

PUBLICYSTYKA ZACHODNIO- -NIEMIECKA NA TEMAT AKTUAL- NYCH PRZEMIAN W DZIEDZINIE PRAWA W POLSCE¹

1. W roku 1957 znacznie wzrosło, już poprzednio bardzo żywe, zainteresowanie zachodnio-niemieckiej prasy fachowej rozwojem życia prawniczego w Polsce. Przejawem tego jest m.i. prawie jednoczesne ukazanie się dwóch obszernych artykułów omawiających przemiany w dziedzinie prawa, które nastąpiły w Polsce po październiku 1956 r.

Artykuły te zostały zamieszczone w periodykach uchodzących za reprezentatywne dla wyrażania poglądów większości zachodnio-niemieckich kół prawniczych.

Wcześniejszy chronologicznie artykuł, którego autorem jest adwokat berliński Horst Rockmann (według uzyskanych ostatnio informacji powołany do sądownictwa), ukazał się pt. „Nowy kurs w Polsce i jego skutki w dziedzinie

¹ Zamieszczone poniżej sprawozdanie z dwóch artykułów prasy zachodnio-niemieckiej świadczy o wielkim zainteresowaniu się Zachodu rozwojem stosunków prawnych w Polsce i w innych krajach demokracji ludowej. Uderzające bogactwo informacji i wyraźne dążenie do możliwie najpełniejszego odtworzenia przemian zachodzących w rozwoju prawa i stosunków prawnych u nas powinny stanowić zachętę dla prawników polskich do podobnie żywego zainteresowania się rozwojem prawa i stosunków prawnych na Zachodzie.

prawa” w dwumiesięczniku „*Recht in Ost und West*” („Prawo na Wschodzie i Zachodzie”)². Czasopismo to, według własnego określenia, poświęcone jest zagadnieniom prawa porównawczego i prawnej problematyce międzystrefowej.

Drugi ze wzmiankowanych artykułów, którego autorem jest dr rer. pol. Curt Poralla, wykładowca w Instytucie Wschodniej Europy tzw. Wolnego Uniwersytetu Berlińskiego, nosi tytuł „Przełom październikowy a najnowszy rozwój prawa w Polsce”. Ukazał się on w periodyku „*Ost-Europa-Recht*” („Prawo Wschodniej Europy”), wydawanym przez Niemieckie Towarzystwo Wiedzy o Wschodniej Europie, nakładem Niemieckiego Instytutu Wydawniczego w Stuttgarcie³.

Według własnego określenia, czasopismo to, ukazujące się dwa razy do roku, poświęcone jest aktualnym problemom radzieckiego kręgu prawnego.

2. Pierwszy z omawianych artykułów podaje na wstępie treściwy przebieg najważniejszych (zdaniem autora) wydarzeń politycznych w Polsce od roku

² Horst Rockmann: *Der neue Kurs in Polen und seine Auswirkungen auf rechtlichen Gebiet*, „*Recht in Ost und West*”, zes. 2 z dnia 15.4.1957 r. i zes. 3 1.6.1957 r., Verlag für internationalen Kulturaustausch G.m.b.H., Berlin-Zehlendorf-West.

³ Curt Poralla: „*Der Oktoberumbruch und die jüngste Rechtentwicklung in Polen*”, „*Ost-Europa-Recht, herausgegeben von der Deutschen Gesellschaft für Osteuropakunde*”, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, zeszyt 1, czerwiec 1957.

1949. Swoje dalsze rozważania grupuje autor według pewnej systematyki: przedmiotowej, wyróżniając za pomocą podtytułów następujące zagadnienia:

- II. Wolność przekonań i prasy (Pozytywna krytyka, Wydawnictwa zagraniczne).
- III. Nietykliwość osobista (Likwidacja U.B., Rehabilitacje, Ukarańskie winnych).
- IV. Prawo do obrony (Dwa ważne dekrety⁴, Nowela do procedury karnej, Stanowisko adwokata).
- V. Równość wobec prawa (Załamianie się polityki agrarnej, Popieranie handlu prywatnego, Podniesienie się rzemiosła).
- VI. Wolność wyznania i sumienia (Nowe uporządkowanie stosunków prawnych, Zadośćuczynienie).
- VII. Prawo wyborcze (Kampania wyborcza, Zadania Frontu Narodowego, Nowa ordynacja wyborcza, Wysuwanie kandydatów. Wyniki).
- VIII. Zgromadzenie ustawodawcze (Komunistyczny parlamentaryzm, Nowy sejm).

Poszczególne wybrane zagadnienia autor referuje z zachowaniem chronologicznego porządku wydarzeń, zaopatrzone je cytatami z Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, wymienia ważniejsze akty normatywne oraz powołuje się dość obficie na publicystykę polską. Przytaczane są do poszczególnych kwestii wyjątki z oficjalnych oświadczeń, orzecznictwa Sądu Najwyższego, a w jednym wypadku —

⁴ Autor omawia dekret o zniesieniu Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym oraz dekret z dnia 5.4.1955 r. o częściowym przekazaniu właściwości sądów wojskowych sądownictwu powszechnemu.

wyniki obrad IV Zjazdu Zrzeszenia Prawników Polskich. O szczególności wywodów świadczy np. opisanie (w części dotyczącej prawa do obrony) znanego wypadku warszawskiego adwokata Michała Brojdesa (por. „Trybuna Ludu” z dnia 1.2.1956 r.).

Podkreślić należy, że artykuł w założeniu swoim ma charakter rzeczowo-informacyjny i autor stara się ustosunkować do referowanych zagadnień w sposób nacechowany obiektywizmem, unikając polemiki z przytaczanymi przez siebie poglądami. Niemniej jednak zasadnicze nastawienie autora nie może budzić żadnych wątpliwości, nawet w świetle jego stosunkowo szczupłych i wstrzeźliwych komentarzy. Ogólnie można stwierdzić, że aczkolwiek autor w zasadzie nie dąży do pomniejszenia znaczenia zmian, które nastąpiły u nas w dziedzinie prawa w okresie po październiku 1956 r., to jednak w poszczególnych wypadkach wyraża sceptycyzm w stosunku do ich realności, demokratycznego charakteru oraz trwałości.

3. Drugi: z wymienionych artykułów przedstawia rozwój wydarzeń od IV Krajowego Zjazdu Zrzeszenia Prawników Polskich w grudniu 1955 r., traktując ten Zjazd jako istotne wydarzenie na drodze realizacji dążeń do przywrócenia praworządności. Podobnie jak w poprzednio omawianym artykule, autor również stosuje systematykę przedmiotową, grupując swoje rozważania pod następującymi podtytułami:

- I. Przywrócenie praworządności.
 - II. Domaganie się sądownictwa administracyjnego.
 - III. Niezawisłość sądów.
 - IV. Prokuratura i adwokatura.
 - V. Prawo karne i proces karny.
 - VI. Praca Komisji Kodyfikacyjnej.
 - VII. Umowy o pomocy prawnej.
- Rozważania autora są podbudowane

danymi statystycznymi, dotyczącymi w szczególności skutków ostatniej amnestii, liczby spraw rozpoznanych w tajnym postępowaniu (506) i liczby obrońców dopuszczonych do udziału w tych procesach (21), rozmiarów przesunięć na stanowiskach sędziowskich, przybliżonej liczby skarg i zażaleń ludności itp.

W niektórych wypadkach autor, opierając się na przedstawionych faktach, wyraża własne poglądy na temat kierunków przyszłego rozwoju w poszczególnych dziedzinach życia prawnego w Polsce. Jeśli chodzi o zagadnienia sądownictwa administracyjnego, najbardziej realne perspektywy ma, jego zdaniem, powołanie do życia wydziałów administracyjnych sądów wojewódzkich oraz Izby Administracyjnej Sądu Najwyższego, przynajmniej jako rozwiązanie tymczasowe.

Rozważając problemy adwokatury, autor podkreśla wielkie znaczenie ostatnich zmian w tej dziedzinie, które w całości ocenia jako powrót do koncepcji samorządu i wolnego zawodu. oraz doszukuje się analogii z przepisami z 1938 r. Uważa natomiast, że trudno byłoby w chwili obecnej wysuwać jakiegokolwiek prognozy co do utrzymania się aktualnej formy zespołów adwokackich.

Dość szczegółowo poruszone zostały w artykule zagadnienia nowelizacji prawa karnego i procedury karnej oraz aktualne zadania Komisji Kodyfikacyjnej. W związku z projektowanymi reformami w zakresie wymiaru sprawiedliwości autor uważa za nieuniknioną zmianę przepisów VI rozdziału Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Poruszając sprawę zawarcia przez Polskę umowy o pomocy prawnej z Niemiecką Republiką Demokratyczną (parafowana dnia 1.2.1957 r.), autor

podkreśla, że jest to druga umowa tego rodzaju zawarta przez Polskę w okresie powojennym,⁵ oraz sygnalizuje przygotowania do zawarcia analogicznej umowy między Polską a Związkiem Radzieckim.

4. Na marginesie uwag dotyczących omówionych wyżej artykułów należy zaznaczyć, że niezależnie od nich oba periodyki zachodnio-niemieckie bieżąco zajmowały się i zajmują zagadnieniami prawa polskiego w formie stałych przeglądów ustawodawstwa, orzecznictwa i literatury. W dwumiesięczniku „*Recht in Ost und West*” poświęcony jest temu działu z tytułowany: „Kronika rozwoju prawa Bloku Wschodniego”, prowadzony z uwzględnieniem możliwie najbardziej aktualnych danych (np. do numeru IV z dnia 1.8.1957 r. wykorzystane zostały materiały zebrane do początku lipca 1957 r.). Dział ten zawiera sporadycznie również wiadomości dotyczące adwokatury polskiej.

W periodyku „*Ost - Europa - Recht*” prowadzony jest systematycznie przegląd działalności legislacyjnej państw wschodnio-europejskich pod nazwą: „Ustawodawstwo państw Bloku Wschodniego”. Dział dotyczący Polski opracowuje wymieniony już poprzednio Curt Poralla. Wydawnictwo zamieszcza również stały dział „Z orzecznictwa”, prowadzony z podziałem na poszczególne kraje.

W odniesieniu do przedmiotowej literatury warto podkreślić, że oprócz wzmianek bibliograficznych i recenzji zapowiadane są w specjalnych wykazach opracowania przygotowywane do wydania. Ostatni wykaz tego rodzaju w numerze periodyka z czerwca br. obejmuje 9 pozycji dotyczących Polski, niezależnie od prac poświęconych ogół-

⁵ Poprzednią została zawarta z Czechosłowacją w 1949 r.

nej problematyce prawnej krajów demokracji ludowej.

W tymże numerze opublikowany został także artykuł pt. „Upaństwowienie w Europie Wschodniej” (autor Konstantin Katzarov) z osobnym fragmentem poświęconym Polsce.

Na tle przedstawionych uwag nasuwa się wniosek, że między zakresem informacji, jakie może w łatwo dostępny sposób uzyskać każdy zainteresowany w Niemczech Zachodnich o życiu prawniczym w Polsce, a możliwościami studiowania przez prawników polskich rozwoju sytuacji w dziedzinie prawa zachodnio-niemieckiego istnieje poważna dysproporcja. Należy przy tym zaznaczyć, że, abstrahując od nieuniknio-

nego w tych wypadkach zasadniczego ujęcia światopoglądowego i tendencji politycznych, omawiane wydawnictwa zachodnio-niemieckie starają się informować swoich czytelników w sposób możliwie rzeczowy i dokładny.

Wydaje się, że polska prasa prawnicza powinna więcej uwagi poświęcić rozwojowi życia prawniczego w innych krajach, a w szczególności zapewnić prawnikom polskim bieżący przegląd informacji o najważniejszych aktualnych wydarzeniach w tym zakresie, których brak daje się dotkliwie odczuwać.

Tadeusz Bielous
advokat